

Prof. Dr. Dehen Altıner
Marmara Üniversitesi
Eczacılık Fakültesi
Biyokimya Anabilim Dalı

“İstanbul Üniversitesi Batı Filolojilerinin 75. Yılı”, 10-11 Nisan 2008, İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Bir Filoloji Sempozyumundan "Pozitif" İzlenimler

Leo Spitzer, üstünde siyah pelerini, başında geniş kenarlı siyah şapkası, uzun saçlarını uçuşturarak (Urgan, 2000:179) ders saatlerinde yardımcılarını ve öğrencilerini peşine takıp evine götürüyor. Yeni kurulan İstanbul Üniversitesi'nde, Darülfünun'dan kalan yerlere kütüphane demek bile zor. Görkemli ama bakımsız odalar, raflarda tek tük kitaplar (Hirsch, 2000). Leo Spitzer'in evinde geniş bir edebiyat ve başvuru kitaplığı var. Evdeki derslerde Türk öğrenciler ve öğretim asistanları göçmen hocalarla tartışmalara katılıyor (Apter, 2003). Türkiye savaştan yeni çıkmış, yoksul, ama üniversiteye “inşaat işleri, alet alımı, ders araç ve gereçleri için her kalem başına 200 000 TL.'lik olağanüstü bir tahsisat veriliyor” (Hirsch, 2000: 239-240). Göçmen hocaların önderliğinde kitaplıklar kuruluyor. Batı Filolojileri'nde de Leo Spitzer ve Auerbach öncülüğünde Seminer Kitaplığı.

1930'larda kitapların peşinde Leo Spitzer'in evine gitmek mi, oradaki tartışmalar mı öğrencilere kitaplarla yakın ilişki kurmayı öğretiyor? Kitaplarla bu ilişki daha sonraki kuşaklarda sürüyor. Nuran Kutlu, derslerdeki özgür tartışmaların dersten sonra devam ettiği, Seminer Kitaplığı'na girip derslerde okuduklarını derinleştirdikleri, yalnızca hoca öğrenci arasında değil kendi aralarında da dostluk ve öğrenme isteğinin arttığı öğrencilik günlerinden söz ediyor. Peki 2000'li yıllara gelince ne oluyor? Bir gün, o dönemdeki rektörün emri üzere, kitaplıklarına, odalarına giriliyor, kitapları çuvallara doldurulup götürülüyor, kitaplığın dolapları sökülüyor... Nuran Kutlu, “böylece 1980 yılında başlayan süreç tamamlanmış, geçmişimizden, köklerimizden tamamen koparılmıştık” diyor. Şeyda Ozil açılış konuşmasında, “filolojilerin tarihi aynı zamanda hem Türkiye Cumhuriyeti'nin hem de Türkiye'nin eğitim tarihinin bir parçası” mı demişti?...

10 Nisan 2008. İstanbul Üniversitesi Batı Filolojilerinin 75. Kuruluş Yılı nedeniyle gerçekleştirilen sempozyumdayım. 1933 üniversite reformu hakkında

bir dönem romanı yazdığım ve bu nedenle yapmış olduğum okumalar sırasında o zamanın hocalarını, öğrencilerini, heyecanlarını tanıma fırsatı bulduğum için buradayım. Şimdi, anılmalarına tanık olmak istiyorum. Merkez Bina'nın doktora salonu tıklım tıklım. Kendime zorlukla yer bulabildim. Nilüfer Kuruyazıcı'nın oturma başkanlığını yaptığı Tahsin Yücel, Şara Sayın, Yüksel Özoğuz, Nuran Kutlu ve Osman Senemoğlu'nun konuşmacı oldukları sözlü tarihi izlemekteyim. Diğer konuşmacılar da Nuran Kutlu'nun sözünü ettiği o güne usulca değiniyor. O gün ters bir milat gibi. Başlatıcı değil, sonlandırıcı bir milat. Ama altını kalın çizgilerle de çizmiyorlar. Güzel geçmiş akademik yaşamlarına gölge düşürmesin diye mi?... Anıları çok canlı. İstanbul Üniversitesi bütün bilim dallarında ama özellikle Edebiyat Fakültesi'nde mi Altın Çağ yaşadı? Ben de akademik yaşamıma 1977'de İstanbul Üniversitesi'nde başlamıştım. Kürsü koridorundan geçerken içinde Hugo Braun'nun mikroskobunun, gözlüğünün, küçük eşyalarının bulunduğu vitrine ve duvarda asılı büyük resmine gözüm takılırdı. Ama orada bulunduğum üç yıl boyunca hocaların asistanlara Hugo Braun'la ilgili anektodlar anlattığına tanık olmadım. Bu sempozyumda söylenenlerin tersine, o kürsünün hocaları asistanlarıyla tartışmaz, sohbet etmezdi. Ama bir çok başka kürsüde göçmen hocaların nasıl anıldıklarını, sonraki kuşak hukukçuların Andreas Shwartz'ı, iktisatçıların Profesör Neumark'ı, hekimlerin Profesör Frank'ı, Profesör Philipp Shwartz'ı, Professör Nissen'i kendi Türk hocalarından dinleyerek tanıdıklarını biliyorum. Fakat şimdi işitiyor olduğum anılar daha taze... Konuşmacılar birlikte çalışmış olmaktan da mutlu olmuşlar. Aralarında bulunan Tahsin Yücel'i ve bulunmayan diğer yakın zaman hocalarını sevgi diliyle anıyorlar, övgücü tören diliyle değil. Ama Yüksel Özoğuz, kendi akademik yaşamıyla ilişkilendirerek ince bir mizahla eski sert hoca tipini anlatıyor. Anılan sanat tarihçi hocanın Mazhar İpşiroğlu olduğunu sonradan öğreniyorum. Çatık kaşlı hoca tipi, kendi tecrübelerim açısından, bana daha tanıdık geliyor. Bazı konuşmacılar, üniversiteye sınavsız girildiği dönemde tıbbı, hukuku, eczacılığı seçebilecekken yalnızca zihinsel faaliyet kaygısıyla ve bu faaliyet için en uygun yerin orası olduğunu düşünerek filolojiyi seçmişler. Bir de edindikleri bilgileri aktarabilmek, öğretmen olmak için. Filoloji bir temel bilim mi?

Ara veriliyor. Beni buraya çeken, sempozyumun buraya kadar olan bölümüydü. Ama şimdi gitmek istemiyor muyum? Bunu düşünürken Nilüfer Kuruyazıcı'yla tanışıyorum. Nilüfer Hanım bana "tam da bulunmanız gereken yerde bulunuyorsunuz" diyor. Sanırım romanımın İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşu hakkında olduğunu kastederek Sempozyumu izlemeye devam edeceğim. Hem roman yazarı hem de "pozitif" bilimci tarafımla edebiyatın bilimini merak ediyorum. Ve de Altın Çağ'ın yaşandığı bu dalı. Auerbach hakkındaki konuşmaları dinleyeceğim. Auerbach'ın Türkiye'ye gelen en önemli sürgün profesörlerden biri olduğunu biliyorum.

Bu yazıyı yazarken düşebilecek bir tuzak var: konuya odaklanınca birden filologlaşmak. Bu tuzağa düşmemek için, sempozyumun birinci ve ikinci günü verilen Auerbach ile ilgili tebliğleri ve eleştirel yaklaşım hakkındaki tebliği, konuları itibarıyla ele almaya yeltenmeyeceğim. Üstelik filoloji konularına kendi bilimsel dilimle de yaklaşmam. Filologların dili ise bana ait değil. Bu nedenle metin gündelik, dolayısıyla naif hattâ şahsi bir dille yazılmaya devam edecek. Tebliğleri izlerken “dışarıdan” birinin aklında beliren ilk sorular, filologlarda da, “dışarı” bir disiplin hakkında sorular üretebilir mi? Bu sorular, kültürlerarası bir iletişime sebep olabilir mi?

Tebliğleri izliyorum. Aklımdan geçen ilk düşünce şu: rakamlar yerine sözcükler!

İkinci düşünce de şöyle: formüller yerine sözcükler! Bu nedenlerle mi bütün tebliğler, eldeki metinlerden okunarak sunuluyor? Biyokimyada tebliğlerini böyle sunanlar oluyor elbet ama genel temayül bu değil, neden? Biyokimya sempozyumlarında görüntü olarak yansıtılan, grafiklerdeki, tablolardaki rakamlar ve formüller çok fazla veriyi, kanıtı kısaca içerdiğinden mi? Bulguları görünce onların yorumlarını ve konuşmanın sırasını hatırlamak daha kolay mı oluyor? Rakamlar, anlamları sözcükler kadar gizlemiyorlar mı? “Pozitif” bilim sunuları veri, kanıt ağırlıklıyken sosyal bilim sunumları yorum ağırlıklı mı? Sosyal bilimler, “pozitif” bilimlere göre daha mı varsayımsal? Sosyal bilimlerin dili “pozitif” bilimlere göre daha mı özgür? “Pozitif” bilimlerdeki kanıt zorlayıcılığı, dildeki özgürlüğü kontrol mü ediyor? Şara Sayın’ın konuşmasında söylediği gibi Walter Kranz’a göre filoloji neden bir müspet bilim? Göreceli pozitif bu bilim dalını pozitif bilimlere yaklaştıran ne? Veriler -sözcükler- bu bilim dalında diğer sosyal bilimlere göre daha mı fazla? Sunumlarında neden “materyal, metot”, “bulgular”, “yorum” gibi alt başlıklar yok?

Biyokimyacı olarak değil ama eczacılık fakültesindeki bir öğretim üyesi olarak, işlevini yitirmeye başlayan bir meslekle ilgili tartışmalara aşınayım. Mesleğin öğrenci tercihlerinde ilk sıralarda yer almayışına, bunun eğitim düzeyine etkisine, mezunların eczanecilik dışında iş bulma zorluğuna, öğretim üyelerinin eğitimin geleceği için yeni dersler yeni işlevler oluşturmaya çalışmalarına da. Temel bilimci olarak, temel bilimin teknolojiye, diğer bir deyişle pragmatik bilim anlayışına yenilmeye başladığını da düşünüyorum. Sempozyumun birinci günü dinlediklerimden sonra filolojilerin sorunlarıyla ortaklıklar kurabileceğim geçiyor aklımdan.

11 Nisan 2008 gününün öğle sonrasında önce Fransız sonra da Alman filolojisinin dünü ve bugünüyle ilgili oturumları izliyorum. İzledikçe de çok sert sorunlarla karşılaşırım. Bu iki geçmiş ve gelecek birbirinin aynı. Filolojiler, eczacılıkta olduğu gibi işlevlerini kendiliğinden yitirmemişler. Önceden dil öğretir, dil öğretmeni yetiştirir, bütün bunları o kültürün edebiyatıyla derinleştirerek yaparlar birinden o fonksiyonları bölünüp her biri ayrı bilim

dalına niye dönüştürülmüş? Yabancı bir dil veya tercümanlık o derinlik olmadan daha iyi öğretildiği için mi? Öğrencilerin neden son seçeneği haline gelmişler? Mezunlarının öğretmen olma hakları ellerinden niye alınmış, neden lise mezunlarının yapabileceği işlerde çalışmaya başlamışlar? Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi Tuğrul İnal, eğitim programlarının başına geleni Köy Enstitüleri'nin başına gelenlere benzetiyor. Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili Eğitimi öğretim üyesi Ayşe Kıran Hacettepe ve İstanbul Üniversitesi'ndeki Ana Bilim Dalları'nın öğretim elemanı eksikliğinden kapanma tehlikesi altında olduğunu söylüyor. Modern Türk üniversitesinin tarihi bence bir tasfiyeler tarihi. İlk tasfiyenin 1948'de Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde gerçekleşmiş olması bana şimdi daha anlamlı görünüyor.

Sorunlar yalnızca Türkiye'ye ilişkin değil. İlk kurulan üç filolojiden ikisi sempozyumda tartışılırken İngiliz filolojisinin yer almaması yeterince anlamlı. Tuğrul İnal, “ Küreselleşme Çizgisinde Filolojilerin Bugünü ve Yarını” adlı konuşmasında Fransızca'nın İngilizce karşısında tehlike altında olduğunu kanıtlıyor. Ankara Üniversitesi'nden Gürsel Aytaç öğrencisiz kalma endişesiyle Alman Dili ve Edebiyatı bölümüne İngilizce puanıyla da öğrenci kabulüne istemeyerek evet dediklerini söylüyor. Ayşe Kıran, öğrencilerinin İngilizce öğretmenliği sertifika programlarına katılarak İngilizce öğretmeni olduklarını belirtiyor. Ama konuşmalarda küreselleşme irdelenmiyor, sanki kendiliğinden bir oluşum, doğal bir gelişim gibi ele alınıyor. Konuşmacılar, mesleklerinin maruz kaldığı globalizasyonun *ardındaki anlamı* niye incelemiyor? Avrupa ülkeleri, küreselleşmenin mimarlarından ve ortaklarından değil mi? Anlatılanlardan sonra bence yeni sorular beliriyor. Avrupa ülkeleri, kültürlerini yok eden bir kendini öğütme (autophagie) içine mi girdi? İnsanlığa ait bilgi, Çin'den yola çıkıp, Hindistan, Mezopotamya, Mısır ve İyonya'dan sonra vardığı Batı'da ikinci kez çağın karanlığına mı giriyor? Üstelik oradan yayılan sisin bu kez tüm dünyayı sardığı bir Karanlık Çağ'a mı?

Doğan Hızlan, Tahsin Yücel ve Cevat Çapan'ın konuşacakları panel Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nde. Oraya gidiyorum. Ancak panelin başladığı küçük salon dolu, girmek zor. Hiç yer yok. Kapının dışı dahi kalabalık. Konuşulanları oradan duymaya çalışanlar var. Zorla girip birkaç adım atarak paneli ben de dinlemeye çabalıyorum. Ama bulunduğum yerden konuşmacıları duymak zor. Ancak hemen çıkmıyorum. Bir sempozyumun son oturumunda böyle bir kalabalığa tanık olmak çok ilginç. Düzenleyiciler her halde böylesine bir talebi öngöremediklerinden daha büyük bir salonu panele tahsis etmemişler. Seminerlere dinleyici bulmakta zorlanan bir fakültenin öğretim üyesiyim. Başka üniversitelerdeki biyokimyacılarla konuşmalarından onların da böyle sorunları olduğunu biliyorum. Bu, biyokimya dalının kendisiyle değil, üniversitenin bugünüyle ilgili bir durum. Ama burada neler

oluyor? Filologlar bu toplantıyı bir başlangıç olarak gördüklerini söylüyorlardı. Doğru ya, çok dinleyicileri var. Çok da konuları. Modern Türk üniversitesinin dünü, bugünü ve yarınını kapsayacak, insanlığa ait bilginin globalizasyon altındaki yarınını sorgulayabilecek kadar geniş yelpazedeki konular için daha pek çok sempozyum gerek.

Kaynaklar

Urgan, Mina (2000), *Bir Dinozorun Anıları*, YKY, s.179.

Hirsch, Ernst E. (2000), *Anılarım, Tübitak Popüler Bilim Kitapları*, s. 239 – 240.

Apter, Emily (2003), *Küresel Traslotio: Karşılaştırmalı Edebiyatın "İcadı"*, Çeviri: Savaş Kılıç Yasak Meyve Dergisi.